

Силабус курсу:

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗСО

Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Спеціальність:	014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»
Рік підготовки:	3
Семестр викладання:	осінній, весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	6 кредитів
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	екзамен

Автор курсу та лектор:

доцент, кандидат педагогічних наук Бондаренко Галина Петрівна
вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові
завідувач, доцент кафедри української філології та журналістики

посада

bond18@snu.edu.ua

Viber за номером

+38-050-180-07-40

телефону

326ГК, за розкладом

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач лабораторних занять:*

непередбачено

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

доцент, кандидат педагогічних наук Бондаренко Галина Петрівна
вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові
завідувач, доцент кафедри української філології та журналістики

посада

bond18@snu.edu.ua

Viber за номером

+38-050-180-07-40

телефону

326 ГК, за розкладом

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу:

Озброїти майбутнього вчителя української мови не тільки теорією цієї науки, а й найефективнішими формами організації навчального процесу, найдоцільнішими методами та прийомами навчання учнів на сучасному етапі розвитку загальноосвітніх закладів (з українською та російською мовами навчання).

Навчити здобувачів вищої освіти усвідомленого підходу до використання методичної спадщини, традиційного та інноваційного досвіду у викладанні української мови та літератури.

Озброїти майбутніх учителів української мови теоретичними знаннями й практичними вміннями, за допомогою яких вони добивалися б міцного засвоєння учнями програмного матеріалу й ефективного виховання учнів.

Навчити здобувачів вищої освіти співвідносити теоретичні знання з практичними потребами сучасної школи, втілювати нові методичні ідеї в практику вивчення української мови та літератури.

Розвивати у здобувачів вищої освіти пізнавальні інтереси, прагнення до удосконалення своєї професійної підготовки, уміння працювати з навчально-методичною літературою з української мови та літератури.

Результати навчання:

В результаті вивчення курсу здобувач має отримати навички методики навчання української мови в ЗСО, специфіки організації позакласної роботи з української мови в ЗСО, укладання дидактичного матеріалу та оформлення наочності до уроків української мови, дозування навчального матеріалу з української мови відповідно до вікових особливостей та потреб учнів, складання планів-конспектів уроків української мови різних типів, оцінювання результатів навчання мови й мовлення учнів ЗСО

Передумови до початку вивчення:

Базові знання, отримані при вивченні дисциплін «Сучасна українська літературна мова», «Філософія», «Педагогічна психологія», «Психологія ділового спілкування», «Загальна педагогіка та історія педагогіки».

Мета курсу (набуті компетентності)

Унаслідок вивчення навчального курсу здобувач вищої освіти набуде таких компетентностей, як:

1. ЗК4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах.

2. ФК3. Здатність моделювати зміст навчання з української мови та літератури відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

3. ФК7. Здатність оперувати фаховою термінологією для розв'язання професійних завдань.

4. ФК8. Здатність організовувати різні види і форми навчальної і пізнавальної діяльності учнів з української мови і літератури, а також прогнозувати результати освітнього процесу.

5. ФК9. Здатність здійснювати оцінювання результатів навчання учнів, аналізувати результати навчання учнів та забезпечувати самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання учнів з української мови і літератури.

6. ФК10. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби насамперед вчителя-словесника.

7. ФК11. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних та літературних фактів для розв'язання професійних завдань під час освітнього процесу в ЗСО.

8. ФК14. Здатність застосовувати знання про систему та норми української літературної мови у практиці навчання ЗСО, надавати консультації з дотримання норм літературної мови та культури мови.

9. ФК16. Здатність формувати судження, що враховують розуміння сутності й соціального значення майбутньої професії вчителя української мови та літератури, з метою професійного розвитку учнів ЗСО.

10. ПРН2. Визначати зміст матеріалу з української мови та літератури, послідовність його опрацювання з урахуванням вимог державного стандарту освіти, типових освітніх програм, попередніх результатів навчання учнів, їх освітніх потреб.

11. ПРН3. Застосовувати традиційні та інноваційні методики й технології моделювання змісту навчання учнів української мови і літератури.

12. ПРН4. Розвивати в учнів ключові компетентності засобами української мови та літератури, формувати готовність до їх застосування в позанавчальній діяльності.

13. ПРН10. Добирати електронні (цифрові) освітні ресурси, оцінювати їх ефективність для досягнення навчальних цілей відповідно до умов навчання, вікових особливостей, рівня підготовки та потреб учнів.

14. ПРН11. Знати загальні теоретичні традиційні й сучасні положення, концепції, наукові поняття, категорії педагогіки та дидактики.

15. ПРН16. Дотримуватися визначених законодавством критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, а разі потреби розробляти й застосовувати засоби діагностування різних видів навчальної діяльності учнів з української мови та літератури на засадах компетентнісного підходу.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
5 семестр				
1.	Методика української мови як наука і навчальна дисципліна. Програми й підручники з української мови.	2/0/2	Предмет, мета й завдання курсу, система методів дослідження. Зв'язок методики навчання з суміжними науками. Концепції мовної освіти та їх роль у стандартизації процесу навчання мови. Принципи побудови й зміст чинних програм з української мови для 5-9 класів. Мета навчання української мови в 5-9 класах, роль мовної підготовки у формуванні ключових компетентностей. Виховне спрямування курсу української мови. Синхронізація мовної і мовленнєвої змістових ліній. Принципи побудови й зміст чинних програм з української мови для 10-11 класів. Наскрізні змістові лінії програми, їх суть і принципи реалізації. Відповідність підручників програмам з української мови для 5-9 і 10-11 класів.	Участь в обговоренні Презентація Аналіз шкільних підручників і програм з української мови
2.	Методи, прийоми, принципи, засоби навчання української мови	2/0/2	Методи навчання української мови за О.Біляєвим (усний виклад (лекція і розповідь), бесіда та її види (репродуктивна, евристична), робота з підручником, метод вправ (їх види за В.О.Онищуком), спостереження над мовою. Прийоми навчання української мови (загальнодидактичні, власне методичні, прийоми формування комунікативних умінь, прийоми роботи над текстом). Проблемне	Участь в обговоренні Презентація

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			навчання: прийоми проблемного навчання (створення ситуації, аналіз ситуації, встановлення зв'язків, зіставлення фактів, формулювання висновків). Програмування, алгоритмізація на уроках української мови. Засоби навчання мови. Дидактичний матеріал, наочність і технічні засоби навчання, їх види та методика використання. Вимоги до дидактичного матеріалу.	
3.	Теорія і практика сучасного уроку української мови	2/0/2	Проблема уроку в сучасній лінгводидактиці. Поняття сучасний урок. Класифікація уроків української мови. Особливості структури уроків української мови на прикладі комбінованого уроку. Залежність структури уроку від типу уроку.	Участь в обговоренні Презентація Аналіз різних типів уроків української мови
4.	Етапи підготовки до уроку. План-конспект уроку. Спостереження. Аналіз і самоаналіз уроків української мови	2/0/4	Планування уроків української мови та підготовка до них. Структурні елементи уроку. Вимоги до їх оформлення в плані-конспекті уроку. Види аналізу й самоаналізу уроків української мови. Послідовність аналізу уроку української мови.	Участь в обговоренні Презентація Аналіз уроків української мови
5.	Методика навчання фонетики, орфоєпії, графіки	2/0/2	Зміст шкільного курсу фонетика, орфоєпія, графіка. Наступність і перспективність у вивченні фонетики від початкової до старшої школи. Завдання вивчення фонетики. Зв'язок занять з фонетики з вивченням графіки, орфографії, орфоєпії і розвитком мовлення. Методи й прийоми вивчення фонетики та формування орфоєпічних навичок школярів. Система тренувальних вправ для формування орфоєпічних умінь і навичок. Мнемонічні фрази для запам'ятовування складних випадків наголошування слів. Шляхи попередження орфоєпічних і графічних помилок в українському мовленні учнів. Фонетичний розбір. Його роль у засвоєнні фонетичних особливостей української мови. Роль наочності у процесі вивчення фонетики.	Участь в обговоренні Аналіз уроків вивчення фонетичних тем

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
6.	Методика навчання лексикології і фразеології	2/0/6	Зміст шкільного курсу лексикології й фразеології. Методи й прийоми вивчення лексикології й фразеології, засоби семантизації лексичних одиниць, особливості засвоєння школярами власне української лексики. Система тренувальних вправ з лексикології й фразеології. Робота зі словниками під час вивчення лексикології й фразеології. Відмінність словникової роботи від роботи з словниками Лексичний аналіз на роках української мови. Наочність під час вивчення лексики і фразеології.	Участь в обговоренні Аналіз уроків вивчення лексики й фразеології
7.	Методика навчання будови слова й словотвору	2/0/2	Вивчення будови слова й словотвору в школі: значення, завдання, етапи курсу. Зв'язок словотвору з будовою слова, фонетикою, лексикологією, морфологією, орфографією.. Методи і прийоми вивчення морфемної будови слова й способів словотворення. Шляхи подолання труднощів у виділенні морфем. Система словотворчих і морфемних вправ. Морфемний і словотвірний розбір на уроках української мови. Використання наочності й ТЗН під час вивчення будови слова й словотвору.	Участь в обговоренні Презентація Аналіз уроків вивчення будови слова й словотвору
8.	Методика вивчення частин мови (морфології)	2/0/4	Зміст і завдання вивчення частин мови в середній школі. Етапи навчання морфології у школі. Зв'язок морфології з лексикою, орфографією, будовою слова й словотвором, синтаксисом. Специфічні прийоми навчання морфології. Система вправ навчання морфології. Труднощі під час вивчення морфології та шляхи їх подолання. Морфологічний розбір на уроках української мови. Специфіка морфологічного розбору самостійних і службових частин мови.	Участь в обговоренні Презентація Аналіз уроків вивчення будови слова й словотвору

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
9.	Методика навчання синтаксису	2/0/2	Мета, зміст, завдання, етапи вивчення синтаксису в середній школі. Специфічні прийоми навчання синтаксису. Навчання синтаксису у зв'язку з морфологією, пунктуацією, розвитком зв'язного мовлення. Труднощі у визначенні членів речення і шляхи їх подолання. Система вправ у навчанні синтаксису. Синтаксичний розбір на уроках української мови.	Участь в обговоренні Презентація Аналіз уроків вивчення синтаксису
10.	Методика формування орфографічної грамотності школярів	2/0/2	Орфографія в шкільному курсі української мови: зміст, мета, завдання. Зв'язок орфографії з іншими розділами мовознавства. Основні правописні поняття: орфограма, орфографічне правило, орфографічна пильність, орфографічна навичка. Методи і прийоми навчання орфографії. Орфографічний розбір на уроках української мови. Система вправ з формування орфографічної грамотності. Види диктантів з формування орфографічної грамотності школярів. Робота над орфографічними помилками.	Участь в обговоренні Презентація Перевірка текстів, насичених орфографічними помилками
11.	Методика формування пунктуаційної грамотності школярів	2/0/2	Пунктуація в шкільному курсі української мови: зміст, мета, завдання. Поняття «пунктуаційне правило» і «пунктуаційна норма», «пункторграма» Принципи навчання пунктуації. Методи і прийоми навчання пунктуації. Пунктуаційний розбір на уроках української мови. Система вправ з формування пунктуаційної грамотності. Робота над пунктуаційними помилками.	Участь в обговоренні Презентація Перевірка текстів, насичених пунктуаційними помилками
6 семестр				
12.	Уроки розвитку мовлення. Методика роботи над переказом у ЗСО	2/0/4	Значення переказу як виду роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів. Система роботи над переказом у 5-12 класах згідно з вимогами чинної програми з української мови. Методика проведення переказів різних видів. Структура уроку написання переказу. Вимоги до оцінювання переказів.	Участь в обговоренні Презентація Моделювання уроків написання переказів

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
13.	Уроки розвитку мовлення. Методика підготовки учнів до написання творчих робіт	2/0/4	Твори учнів як вид роботи з розвитку мовлення. Класифікація творів у науково-методичній літературі. Чинна програма з української мови про систему роботи над учнівськими творами в 5-11 класах. Етапи роботи над учнівськими творами різних видів. Методика проведення уроків навчального й контрольного творів. Особливості проведення уроків написання твору за картиною. Критерії оцінювання усних і письмових зв'язних висловлювань учнів.	Участь в обговоренні Презентація Моделювання уроків написання творів
14.	Уроки розвитку мовлення. Методика проведення уроків аудіювання й читання мовчки	2/0/4	Види аудіювання, передбачені шкільною програмою з української мови. Вимоги до аудіативних умінь і навичок школярів. Вправи з розвитку аудіативних умінь і навичок. Види читання мовчки, передбачені програмою з української мови. Вправи з розвитку техніки мовчазного читання. Структура уроку читання мовчки та аудіювання. Критерії сформованості аудіативних і читацьких компетенцій учнів ЗСО.	Участь в обговоренні Презентація Моделювання уроків написання творів
15.	Уроки розвитку мовлення. Методика проведення уроків опрацювання ділових паперів і формування культури діалогічного мовлення	2/0/4	Зміст і місце занять з ділового мовлення в шкільному курсі української мови. Принципи вивчення ділових паперів. Методи і прийоми вивчення ділових паперів. Система тренувальних вправ з формування культури ділового спілкування. Структура уроку опрацювання ділових паперів і формування культури писемного ділового мовлення. Психологічні особливості діалогічного мовлення, його функції та особливості, види діалогів. Вимоги до діалогічних умінь і навичок учнів. Функціональні типи діалогів. Критерії оцінювання сформованості діалогічних умінь і навичок. Система вправ для навчання діалогічного мовлення. Методика проведення уроку контролю сформованості діалогічних умінь і навичок.	Участь в обговоренні Презентації Моделювання уроків опрацювання ділових паперів і формування культури діалогічного мовлення

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
16.	Методика обліку й класифікації помилок в усних і письмових висловлюваннях учнів	2/0/6	Вимоги до оцінювання змісту усних і письмових робіт учнів 5-11 класів. Методика обліку й класифікації помилок, що враховуються під час оцінювання мовного оформлення й грамотності письмової роботи: лексичні й граматичні; орфографічні й пунктуаційні; стилістичні.	Участь в обговоренні Презентації Перевірка письмових робіт (на матеріалі завдань відкритої частини ЗНО)
17.	Позакласна робота з української мови в ЗСО	2/0/4	Зміст, завдання, принципи, система позакласної роботи з української мови. Систематичні й періодичні види позакласної роботи з мови. Шкільна преса: випуск стіннівок, мовних журналів. Мовний гурток і клуб знавців української мови. Факультативні заняття з української мови, Їх відмінність від гурткової роботи. Методика підготовки й проведення лінгвістичних вечорів і ранків. Методика підготовки й проведення олімпіад з української мови. Мовні ігри, вікторини, мовні екскурсії (очні/заочні) як види позакласної роботи з української мови. Методика проведення дискусій, диспутів, бесід за круглим столом, тематичних конференцій з української мови. Інноваційні види позакласної роботи квести, інтерактивна акція, ток-шоу, фут-квест, флеш-моб. Їхні можливості для української мови.	Участь в обговоренні Презентації Аналіз планів роботи шкільних гуртків з української мови, завдань для олімпіади з української мови
18.	Методична робота вчителя-словесника. Методичні об'єднання вчителів.	0/0/2	Методична робота вчителя-словесника. Методичні об'єднання вчителів. Завдання їх роботи. Професійне портфоліо вчителя-словесника. Навчальний кабінет української мови та літератури. Його основні завдання. Положення про кабінет української мови та літератури. Особливості організації	Участь в обговоренні Презентації

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			роботи в кабінеті української мови та літератури, його навчально-методичне забезпечення. Варіанти оформлення шкільного кабінету української мови та літератури.	

i

Рекомендована література

Базова:

1. Бакум З.П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. 338 с.
2. Горошкіна О.М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших класах природничо-математичного профілю: монографія. Луганськ, Альма-матер, 2004. 362 с.
3. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020р. URL:https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.
6. Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Методика навчання української мови у таблицях і схемах: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. 134 с.
7. Практикум з методики навчання української мови / за ред.. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2003. 302 с.
8. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах : модульний курс : посібник для студентів / за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
9. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М.І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 320 с.

Допоміжна:

1. Біляєв О. Зміст уроку мови. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 4. С. 2–6.
2. Бондар С. П. Методи навчання. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 492–494.
3. Горошкіна О.М. "Не бійтесь заглядати у словник..." (Лексикографічна робота у 10 класі). *Дивослово*. 2000. № 9. С.33-35.
4. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: українська мова 5-9 класи. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
5. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів: українська мова 10-11 класи. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>
6. Кращі позакласні заходи. Учитель року / упор. Є. І. Науменко, О. М. Чхайло. Харків: Вид. група «Основа», 2006. 206 с.
7. Лаврінчук І. Аналіз диктанту. Алгоритм роботи над помилками. *Українська мова і література*. 2005. № 6. С. 11–13.

8. Луценко В. Особливості навчання тексту-опису. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 3. С. 13–15.

9. Остапенко Н.М., Симоненко Т.В., Руденко В.М. Технологія сучасного уроку з української мови : навч. Посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 248 с.

10. Плиско К. Теорія і методика навчання української мови в середній школі. Харків : ХДПУ, 2001. 115 с.

11. Програми курсів за вибором і факультативів з української мови. 8-11 класи / за ред. К. В. Таранік-Ткачук. Київ: Грамота, 2012. 272 с.

12. Ярмолюк А. Класифікація помилок у творчих роботах учнів. *Українська мова і література в школі*. 2002. № 7 (24). С. 4–8.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

5

семестр

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	45
Конспект уроку	15
Екзамен	40
Разом	100

6

семестр

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	28
Конспект уроку переказу	16
Конспект уроку творчої роботи	16
Екзамен	40
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Під час виконання практичних завдань здобувач вищої освіти має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим. Результати навчання здобувачів вищої освіти оцінюються викладачем об'єктивно. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і

можливостей).

***Завдання і
заняття:***

Усі завдання, передбачені програмою курсу, мають бути виконані своєчасно й оцінені в спосіб, визначений Положенням про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у СНУ ім. В. Даля. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. Через поважну причину (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни відпрацювання можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана. До складання екзамену допускаються студенти, які виконали індивідуальні завдання.

***Поведінка в
аудиторії:***

На заняття студенти приходять до аудиторії відповідно до розкладу, не запізнюючись.

Під час занять студенти:

не залишають аудиторію без дозволу викладача;

коректно поводяться між собою;

вільно висловлюють свої погляди;

не заважають викладачеві проводити заняття.

Під час контролю знань студенти:

не послуговуються зовнішніми джерелами інформації, які заборонено використовувати під час виконання роботи);

не можуть розмовляти з іншими студентами та порушувати режим тиші в аудиторії;

мають право на отримання від викладача роз'яснень про причини отримання низької/незадовільної оцінки.